

JAN HÉGR

VĚRA SLAVÍKOVÁ

KUNŠTÁTSKÁ KAPLE NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE

Stavba, stojící mezi dvěma nevýraznými vrcholy kopce, zvaného rovněž Kunštátská kaple (praktičtější byl však německý název Kronstädter Berg – Kunštátská hora, nedocházelo k záměně vrchu a stavby) v Orlických horách – nem. název Kronstädter Bergkapelle, Maria Heimsuchung Kapelle, Puuschkopalle – upoutá pozornost snad každého návštěvníka těchto míst. Ještě na začátku 20. století bývala cílem vycházek či procesí zbožných občanů okolních vsí, ale již v té době k ní mířili i turisté. Vždyť hned druhá cesta, kterou vyznačil na hřebenech Orlických hor Klub českých turistů v Rychnově n. Kn. již v roce 1900, vedla kolem ní. Dnes nás u kaple upozorňuje tabulka turistického značení, že stavba pochází z roku 1670, blízká tabule zastávky naučné stezky po hřebenech Orlických hor se však věnuje pouze nedalekému rašeliništi a o kapli se ani nezmiňuje. Návštěvník tak může jen tiše obdivovat dílo, které naši předkové vytvořili před staletími. Pokud by se však po návratu z výletu chtěl o historii kaple dozvědět něco více, nenajde v dosud publikovaných materiálech nic podstatného. Je s podivem, že osudům této stavby, od první poloviny 60. let 20. stol. zařazené mezi nemovité kulturní památky, se dosud nikdo podrobněji nevěnoval. Lépe řečeno – že o ní dosud nikdo nic nepublikoval.

1. PRVNÍ VĚDOMOSTÍ

Čestnou výjimkou je totiž Dr. Jaroslav Helfert, v padesátých a šedesátých letech ředitel muzea v Rychnově n. Kn. z titulu „konservátora pro státní památkovou péči v okrese Rychnov n. Kn.“ se začal věnovat intenzivně Kunštátské kapli od roku 1955. Impulzem bylo zřejmě sdělení Ministerstva kultury, že

[...] dle vyjádření Dr. Kostky, přednosty I. odd. SPS z našich prostředků nestojí Kunštátská kaple za opravu.

Několika dopisy¹ upozorňoval na velký historický význam kaple, na havarijní stav, žádal o její opravu a své požadavky doložil vším, co z historie této stavby vypátral. Zejména dva dopisy, z 8. září 1955 adresovaný KNV v Hradci Králové a ze 17.12.1965 zaslaný ONV v Rychnově n. Kn., byly neocenitelnými pro autory tohoto článku, protože upozornily na řadu pramenů, věnovaných Kunštátské kapli.

Po prozkoumání dostupných materiálů se dá říci, že nejmístičněji, i když velmi stručně, popsal její historii Ignác Weiner ve své *Malé vlastivědě politického okresu Žamberk* z konce 19. století². Uvádí zde:

Na temeni Kunštátské hory (1037 m) stojí kaple Navštívení Panny Marie. Podle letopočtu 1671, vytesaném v kameni, se dá usuzovat, že první stavba byla vybudována v uvedeném roce. V roce 1831 byla kaple přebudována a při přestavbě, která následovala v roce 1869, získala nynější podobu. Z volného prostranství před kaplí se naskýtají krásné výhledy. Vlevo od kaple jsou ještě znatelné stopy po úzké cestě ze Zdobnice do Kunštátu, která byla roku 1829 zrušena.

Ignác Weiner uvádí velmi cennou informaci – že totiž na rok vzniku kaple (1671) se usuzuje pouze z nápisu „vytesaném v kameni“. Onen nápis je vytesán v kamenném podstavci sochy Piety, která byla z Kunštátské kaple přemístěna počátkem 60. let 20. století do zdobnického kostela, zatímco podstavec byl ponechán na místě. Z lidí, kteří nápisy na podstavci zkoumali, je nejpřesněji zachytil ing. Jiří Slavík z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích. Na čele podstavce jsou následující monogramy: MARIA IHS IHPS. Na levé straně je pak poměrně minimálně poškozený nápis: ANNO 1671 [...] IS BILD GOT VND MARIA/ELEN AVF GESETZ WORDEN. Na pravé straně

¹ Archiv Národního památkového ústavu v Pardubicích: složka Kunštátská kaple, dopis Ministerstva kultury čj. 70047/54 Odboru kultury KNV Hradec Králové z 25.11.1954 a dopis Dr. Helferta Odboru kultury rady KNV v Hradci Králové ze 4.08.1955; Dopisy Dr. Helferta Odboru kultury rady Krajského národního výboru v Hradci Králové z 8.09.1955 a Odboru školství a kultury Okresního národního výboru v Rychnově nad Kněžnou, ze 17.12.1965. Kopie dopisů uloženy u autorů článku.

² I. WEINER. *Kleine Heimatkunde des politischen Bezirkes Senftenberg*. Katscher (Kačerov) 1888 s. 6.

naopak dosti poškozený nápis: VON M: CASBAR O I O [...] / [...] INER SIL: NISS PEA [...] ³.

Z nápisu na levé straně podstavce se dá usuzovat, že se vztahuje k soše piety (volně přeloženo: Roku 1671 ...byl usazen obraz Boha a Marie). Snad jen pro úplnost údajů bude vhodné dodat, že zatímco podstavec umístěný v kapli má rozměry 80 x 70 cm, spodní část plastiky Pièta, umístěné dnes ve zdobnickém kostele, má rozměry 60 x 27 cm. Nápis na pravé straně pak zřejmě označuje dárce plastiky. Její studium a vyvozování závěrů by však vyžadovalo samostatný článek, zpracovaný příslušnými odborníky.

2. ARCHIVÁLNÍ DOPISY

Druhým pramenem, který uvádí v souvislosti s Kunštátskou kaplí rok 1671, je dopis zdobnického faráře Jindřicha Jakubičky z roku 1898⁴. Dopis, adresovaný konzistoři biskupství v Hradci Králové je věnován převážně Kunštátské kapli. Začíná pohledem do historie:

Velká Zdobnice existuje od roku 1500. Když císař Rudolf II. roku 1575 prodal rychnovské panství panu Burianovi Trčkovi z Lípy, královskému komoří, za 13 500 kop míšeňských grošů, vyhradil si při tomto prodeji jak pro sebe, tak pro všechny budoucí české krále zvláštní právo. Obce Zdobnice a Říčky spolu s lesy byly v úterý po Nanebevstoupení Páně 1577 přiděleny kutnohorské mincovně. Do Zdobnice přestěhoval dřevorubce, pracující v Krkonoších, aby káceli pralesy a získané dřevo plavili do Kutné Hory pro potřeby dolů. Tito královští dřevorubci si vybudovali na pozemcích vykáceného královského lesa, které jim patřily, svá sídla a tak také zmíněnou kapli Navštívení Panny Marie na Kunštátské hoře. Ta byla vybudována v roce 1671 se svolením místního faráře z Nebeské Rybné Cassiana Kleinera z Nisy, jak dokazuje chronogram na soše Marie v kapli: SaLVe MarIa DoLorosa Te saLVtat serVVs (buď zdráva, Maria bolestná, zdraví Tě služebník – nápis je na podstavci spojeném se sochou, tedy ve Zdobnici – poznámka autorů). Při nedostatku kostelů zde konal bohoslužby kaplan z Nebeské Rybné. 3. prosince 1703 prodal císař Leopold I. vesnice Zdobnice a Říčky hraběti Norbertovi z Kolowrat. V roce 1786 byly císařem Josefem II. zřízeny z českého náboženského fondu kostel a fara ve Velké Zdobnici (protože se tehdejší majitel panství hrabě Kolowrat zdráhal převzít patronát) a 22. listopadu 1789 byl farní kostel vysvěcen. Od těchto let tato kaple na kopci upadala mezi farníky stále více v zapomenutí. Ti se nyní musili starat o svůj nový kostel, a tak tato (kaple) byla v roce 1860 již zcela rozpadlá. Na právní

³ J. SLAVÍK. *Epigrafické památky okresu Rychnov n. Kn. do roku 1750, projekt Památkového ústavu v Pardubicích IVV 545/5*. Pardubice 2000.

⁴ Státní okresní archiv (dále: SOKA) Ústí nad Orlicí: fond Okresní úřad Žamberk, kt. č. 164 sign. 5-2K/26, Kunštátská kaple.

urozeného nezapomenutelného dobrodince obce pana hraběte Jana Kolowrata Krakovského byla tato horská kaple v roce 1868 nově upravena tehdejším panem farářem Aloisem Nyveltem (dnes děkanem v Holohlavech).

Následuje podrobné líčení oprav, vysvěcení a dalších osudů kaple až do roku 1898, v němž byl dopis napsán.

Dopis je jediným dokladem, který líčí úplné počátky Kunštátské kaple. Tak jako každý písemný pramen, který je vzdálen události, o níž pojednává, je potřeba jej přijímat s určitou dávkou skepse a snažit se ověřit co nejvíce údajů ještě z jiných zdrojů. V Jakubičkově dopise jsou totiž dvě místa, která vzbuzují určité pochybnosti. Vysvětlitelná je skutečnost, že přestože líčí události staré 220 let, nezmiňuje se vůbec o tom, že byla kaple přebudována ve 20. letech 19. století, tedy před asi 70 lety. Celý dopis vyznívá jako výčet důvodů, proč má Kunštátská kaple připadnout farnosti Velká Zdobnice, a tak by se nehodilo připomenout, že první kamennou kapli postavili farníci z Kunštátu. Druhá věc je závažnější – údaj o tom, že v ní konal bohoslužby kaplan z Nebeské Rybné. Od roku 1763 až do onoho roku 1898 máme totiž průběžně písemné doklady o tom, že kaple neměla mešní licenci. Při vysvěcení v roce 1869 „[...] zvláštní ordinariátní licence povolila zde složit mši svatou“ (viz pozn. č. 26).

3. VÁŽNE DOKLADY

Celou problematiku by zřejmě pomohly nejlépe osvětlit dva doklady, o jejichž osudu dnes není nic známo – Pamětní kniha farnosti Nebeská Rybná, případně stará Pamětní kniha lokalie kunštátské z roku 1749, na niž odkazuje Pamětní kniha kunštátské farnosti, založená až roku 1839.

Lépe se již podařilo prokázat existenci kněze Kleinera, dle Jakubičky pocházejícího z Nisy (ve Slezsku) a křestním jménem Cassiana. Z dokladů, vztahujících se k farnosti Nebeská Rybná, pomohly poznámky v místní matrice, z nichž se dá soudit, že v 60. a 70. letech 17. století zde působili dva duchovní – Joannes Caspar Roggendorf a Caspar Ignatius Kleiner. V patronátních spisech kolovratského rodinného archivu se Caspar Ignatius Kleiner poprvé objevuje v roce 1666 a jsou zde i pozůstalostní akta P. Kleinera z počátku roku 1678⁵. Dámeli si do souvislosti všechny tyto skutečnosti, spolu s nápisem na pravé straně podstavce, týkajícím se člověka jménem Caspar, který darování plastiky zprostředkoval nebo se o ně zasloužil, dá se přijmout Jakubičkově tvrzení, že první kaple zde byla postavena v roce 1671 v období působení kněze Kleinera, původem z Nisy ve Slezsku.

⁵ Státní oblastní archiv (dále: SOA) Zámorsk, Sběrka matrik (býv. kraj Hradec Králové), Nebeská Rybná, inv. č. 1709, sign. 107 – 1, Matrika N, 0, Z ((1661) 1662-1735), Rodinný archiv Kolowratů Rychnov nad Kněžnou, kt. č. 51, inv. č. 1138, Spisy patronátní fary v Kunštátě (1666-1705), inv. č. 1140, Spisy patronátní fary v Nebeské Rybné (1650-1703).

Zkusme se nyní zamyslet nad tím, jaký mohl být důvod výstavby kaple. Vzhledem k tomu, že stála dosti daleko od všech vesnic, navíc až na samém hřebenu hor, musí nás tato otázka napadnout. Přibližně ve stejné době, tedy ve druhé polovině 17. století vznikla obdobná kaple na Anenském vrchu⁶. Zde máme situaci ulehčenou – existuje pověst o tom, jak se tu hajnému v noci podařilo odzbrojit spící pytláky, kteří chtěli přepadnout jeho hájovnu. Jako dík pak vystavěl v těchto místech kapli⁷. O žádné pověsti, vysvětlující původ Kunštátské kaple, nevíme. Zbývají tedy jen logické úvahy, vycházející ze známých (tedy neúplných) faktů. Když si uvědomíme, že v královských rezervátních lesích se začalo intenzivněji těžit dřevo na počátku 17. století, vidíme, že již v té době lidé zřejmě pronikli až na hřeben hor, do míst dnešní kaple.

První teorii, v podstatě shodnou s dopisem Jindřicha Jakubičky, nedoloženou však žádným citovaným pramenem, vyslovil ve svém dopise z roku 1965 Dr. Jaroslav Helfert (viz pozn. č. 1). Uvádí zde:

Dřevařský lid na horách, s kádrem tyrolských přistěhovalců, byl oddaným příslušníkem katolické církve a potřeboval pro své vyznání kultové středisko. Duchovní správa ve Zdobnici a v Říčkách tehdy ještě nebyla, nejbližší fary a kostely byly až v Neratově, Kunštátě (Orlické Záhoří), Nebeské Rybné, v Deštné, Sedloňově a Olešnici (tj. vesměs staré kostely místo pozdějších novostaveb z 18. stol.). V polovině 17. stol. bylo tam v Říčkách a ve Zdobnici těchto «lidí svobodných» 91 chalupníků a 2 zahradníci t. j. aspoň 400 hlav (viz Berní rulu z r. 1654). Je proto pravděpodobné, že osadníci chtěli vyřešit svoji kultovou potřebu ve středu svých pracovišť a sídlišť na hřebenu Orlických hor.

Při vší úctě k Dr. Helfertovi je však tuto teorii potřeba posuzovat kriticky. Poloha Kunštátské kaple sice zřejmě odpovídá údaji „ve středu pracovišť“, avšak rozhodně neodpovídá údaji „ve středu sídlišť“. Pokud by měla být kaple uprostřed sídlišť, ve stejné vzdálenosti od Říček, Zdobnice a Nebeské Rybné (odkud docházel či dojížděl kněz), musela by stát asi 1 km jižně od kaple sv. Anny na Dříši (Wiederdriss). Tedy asi uprostřed lesa, kterým dnes vede silnice ze Zdobnice do Říček. O něco dále než z uvedených vesnic by to sem měli dřevaři z hřebenů hor. Místo, kde stojí Kunštátská kaple, je však vzdálené jak od Zdobnice, tak od Říček, od Nebeské Rybné pak vzdušnou čarou dokonce plných 7 km. Největším problémem by navíc bylo zimní období, kdy v krajně nepříznivých podmínkách by věřící i kněz docházeli do kaple vzdálené nejen od sídlišť, ale v této době i od pracovišť.

⁶ P. HUDOUSEK. *Kaple sv. Anny na Anenském vrchu*. „Horský kurýr“ 8:1998, číslo 6 (Rokytnice v O. h.).

⁷ *Grossmutter erzählt, Sagen der Heimat*. Lanškroun 1940 s. 121: „Die St. Annakapelle auf dem Ernestinenberge“ – Kaple sv. Anny na Arnoštce.

4. NEPUBLIKOVANÁ TEORIE

Další teorie, vyslovená Dr. Václavem Matoušem, nikde však zatím nepublikovaná, uvažuje o tom, že prostou a malou dřevěnou kapli si stavěli jen pro svou potřebu dřevaři u svých pracovišť. Když se přesunuli na vzdálenější místo, postavili si tam kapli novou, a tak se její poloha několikrát změnila. Jednotlivé starší kaple zanikly, tato, zřejmě poslední, navíc umístěná u staré cesty, spojující Kunštát se Zdobnicí, zůstala, byla udržována, až posléze byla nahrazena zděnou. Tato kaple by byla zřejmě jen místem k modlitbě a krátkému soustředění, bez jakékoliv mešní licence. V úvahu přichází i to, že ve svém přístřešku měli dřevaři „svatý koutek“ s obrázkem či sochou světce. Obdobně jako u kaple se dá uvažovat o tom, že po přesunutí těžby jinam, byl přístřešek u cesty ponechán a časem změněn v kapli.

Umístění kaple u cesty, spojující Zdobnici s Kunštátem, bude asi důležitým momentem při hledání důvodu jejího vzniku. Ať už podle teorie Dr. Matouše, ať nezávisle na dřevařích – umístění nejprve obrázku či sochy světce v místech nejvyššího bodu stoupání cesty je velmi pravděpodobné. Jeli první písemná zmínka o Kunštátě z roku 1612 a o Zdobnici 1651⁸, je pravděpodobné, že obě obce vznikly již na přelomu 16. a 17. století a že již v první polovině 17. století byly spojeny cestou, o níž se zmiňuje Ignác Weiner. Údolím přes Čertův Důl, kudy dnes spojuje silnička Zdobnici s Orlickým Záhořím, v té době jistě žádná cesta nevedla. I když Čertův Důl vznikl jistě dříve, než je prvně písemně doložen v roce 1790⁹, je nepravděpodobné, že by v 17. století vedla cesta neschůdným údolím, v němž je rozložen.

I cestou kolem dnešní Kunštátské kaple byl přechod hřebene jistě obtížný. Jak ze Zdobnice, tak z Kunštátu stoupala cesta na hřeben prudce, takže byla především fyzicky náročná. Vezmemeli ještě v úvahu starou pověst o hříšném městě, které se propadlo do bažin v sedle mezi oběma vrcholky Kunštátské hory, musel se k fyzické námaze přidat ještě strach z tajemných sil. Pověst, zapsaná ve 40. letech 20. století¹⁰ líčí místa v blízkosti kaple takto:

Dnes je tato část hřebene zarostlá nízkými jehličnany, bažinatá a pokrytá mnoha jezírky a tůněmi. Nezpívají tu žádní ptáci. Nezvyklé ticho panuje v tomto pochmurném koutu hor.

⁸ Zdobnice – A. PROFOUS, J. SVOBODA. *Místní jména v Čechách, díl IV.* Praha 1957 s. 766. Jakubičkovu zmínku o existenci Zdobnice v r. 1500 či 1577 bude nutno brát, stejně jako některá jeho další tvrzení, s velkou rezervou.

⁹ A. PROFOUS, J. SVOBODA. *Místní jména v Čechách, díl I.* Praha 1947 s. 438-439; I. LUTTERER. *Místní jména a osídlení v povodí obou Orlic.* „Listy Orlického muzea“ 1967 č. 3-4 s. 234.

¹⁰ *Grossmutter erzählt* s. 58: „Die versunkene Stadt“ – Propadlé město. Pověst „Bodenkreuz“ – Polní kříž na s. 81 o vojácích, pohřbených za slezských válek „u Polního kříže na Bílém kopci“ (u cesty ze Zdobnice ke kapli), z nichž jeden vstával z hrobu, nemůže souviset se vznikem kaple, která v době slezských válek již existovala.

Jak musela tato místa působit na naše předky ještě o tři století dříve...? A tak je možné, že tu někdo zavěsil na strom obrázek světce či Panny Marie, aby u něj mohl poděkovat za šťastné zvládnutí první poloviny cesty a poprosit o pomoc na cestě další. Obrázek časem mohla nahradit soška, později umístěná do kapličky. Nelze opomenout ani praktický význam kaple jako přístřešku při nepohodě, zejména v zimě.

Malé sakrální stavby na nejvyšším místě cesty přes hřeben nebyly nic neobvyklého. Z osmi míst, kde cesty překračovaly hřeben Orlických hor, se do začátku 20. století zachovaly sakrální stavby na pěti z nich. Sledujme je od severního konce hor. U dnešní chaty Čihalka (dříve Schnappe), která je nedaleko nejvyššího bodu cesty z Olešnice do Lázní Dušníky, stával veliký dřevěný kříž. Na cestě ze Sedloňova (poslední větší vesnice na západním svahu hor, která ještě patřila k opočenskému panství) do Trčkova (ves pod východními svahy hor, patřící rovněž k opočenskému panství) se zachoval v sedle mezi Kamenným a Sedloňovským vrchem „Sedloňovský černý kříž“. Stával tu zřejmě ještě před tím, než na něj byla po smrti Jeronýma Colloredo-Mansfelda v roce 1881 umístěna tabulka, připomínající památku tohoto hraběte. Cesta klesala k dnešnímu Šerliškému Mlýnu a znovu stoupala na hřeben, který překračovala u malé osady Šerlich, patřící rovněž k opočenskému zámku. Zda se tu dřívější malá sakrální stavba nezachovala či tu nikdy žádná nebyla, je otázka. V dnešním „Sedle pod Jelenkou“, kde překračovala hřeben cesta do Bedřichovky jak od Zákoutí a Deštného, tak od Kamence a Zdobnice, nemáme žádnou malou sakrální stavbu doloženou, obdobně jako na sedle Mezivřší (hřeben tu přechází cesta z Říček do Kunštátu). Na nejvyšším místě stoupání cesty mezi Zdobnicí a Kunštátem, vedoucí přes Čertův Důl, stála „Matka Boží“, krásná lidová plastika Piety, od roku 1970 uložená v Muzeu a galerii Orlických hor. V místech, kudy do roku 1829 vedla nejpřímější cesta mezi Zdobnicí a Kunštátem, stojí dnešní Kunštátská kaple. Na nejvyšším místě cesty z Haničky do Neratova zůstala dodnes zachována poklona, v jejíž nice je nyní svatý Hubert. Zde je však možné, že tato poklona souvisí spíše s poutní cestou z Rokytnice do Neratova. Poklony se stavěly v místech, odkud byl poprvé vidět cíl cesty – poutní místo. Umístění poklony se sv. Hubertem na Vysokém Kořeni této skutečnosti plně odpovídá. Zbývá dodat, že již zmiňovaná kaple sv. Anny (dle Sommera sv. Jáchyma¹¹, roku 1937 při stavbě pevností přenesená z vrcholu Anenského vrchu do osady Hadinec, nestála u žádné cesty, ale na vrcholu kopce (blíže viz pozn. č. 6). Do dnešní podoby ji pak přestavěl v roce 1880 majitel rokytnického panství Josef Nostitz. Vrch, původně zvaný Hocheckicht, dnes Anenský vrch (Annaberg), se uváděl od poloviny 19. století také jako Arnoštka (Ernestinenberg) na památku Josfový ženy Ernestiny, která žila v letech 1820-1857¹².

¹¹ J. G. SOMMER. *Das Königreich Böhmen – Königgrätzer Kreis, díl IV.* Prag 1836 s. 272.

¹² HUDOUSEK. *Kaple sv. Anny na Anenském vrchu.*

5. BISKUPSKÝ DOKLAD A DALŠI MATERIÁL

První písemný doklad o existenci Kunštátské kaple máme až ze 6. září 1763. Biskupství královéhradecké zaslalo toho dne Ignatiu Frantzovi, administrátoru kunštátskému, dopis tohoto znění¹³:

Ctihodný a milovaný,
dříve než Vám dovolíme vybudovat kapli Panny Marie podle téhož návrhu (který jste nám podali), chceme, aby nám byly předloženy a vyloženy důvody, proč má být 9 loktů dlouhá a široká (cca 7 metrů, tedy velká zhruba stejně, jako současná kaple – poznámka autorů). Avšak nikterak nedáváme licenci ke sloužení mše v této kapli. Neprotivíme se proti tomu, aby trámový kříž byl vztyčen podle Vaší žádosti a skrze Vás nebo jiného kněze, kterého ustanovíte, byl požehnan. A zároveň Vám, laskavému čtenáři, dobrotivý otče, posíláme fakultu přes ctihodného vikáře rychnovského, aby posvětil nový kunštátský kostel podle znění přiložené missivy.

Joannes Josef Sax, vikář
Ignatz Franz Seelisko, sekretář

Další dochovaný dopis, opět z biskupství do Kunštátu, z 10. dubna 1766, již povoluje vysvěcení kaple¹⁴:

Z pravomoci biskupa je dáno následující povolení (fakulta a licence), aby v lokalitě kunštátské obnovená kaple Panny Marie v podobě zastavení od administrátora řečené farnosti Josefa Würfla nebo jiného kněze místo něj určeného obvyklým ritem mohla být posvěcena

Wen. Baulter de Hohenburg, vikář
Wenceslaus Berka, sekretář

Tento druhý dopis nám dává dvě důležité informace. Obrat „v podobě zastavení“ znamená, že zde nemohla být sloužena mše, což odpovídá i údajům v dopisu z roku 1763. Dále pak tu je jasně řečeno „obnovená kaple Panny Marie“. Zdá se tedy, že zde již kaple dříve stála, i když zřejmě menších rozměrů. Vezmemeli v úvahu, že v pozdějších staletích bylo nutno obnovovat dřevěné části kaple vždy přibližně po padesáti letech, dá se předpokládat, že po vybudování kaple v roce 1671 následovala buď soustavná údržba či jednorázová obnova někdy začátkem 18. století. Další oprava po roce 1766 je totiž doložena až kolem roku 1820.

¹³ Farní úřad Rokytnice v Orlických horách: fond Farní úřad Orlické Záhoří, sign. III/2/1, Povolení ke zřízení a vysvěcení nových soch, obrazů, kaplí a k jejich opravám, Povolení biskupské konzistoře z 6.09.1763. I když není uvedena bližší lokace kaple Panny Marie, v kunštátské farnosti až do roku 1850, kdy byla zbudována kaple Navštívení Panny Marie v Černé Vodě, existovala pouze jedna kaple mariánského zasvěcení, a to kaple na hřebení.

¹⁴ *Tamtéž*. Povolení biskupské konzistoře z 10.04.1766.

O ní máme zápis v Účetní knize farního kostela v Kunštátě z roku 1833¹⁵. Před výčtem finančních částek je zde úvod:

Vyjmenovanými obyvateli obce Kunštát bylo věnováno k udržení pořádku v kapli nově vybudované z kamene, pod jménem Navštívení Panny Marie, na místo dřevěné kaple, která za dlouhou dobu časem ztrouchnivěla, na nejvyšším bodu kunštátského lesa...

a následuje výčet dárců a částek.

Zde se dostáváme k další hádance. Ve všech dostupných materiálech se jako rok vybudování zděné kaple uvádí rok jejího vysvěcení – 1831. I v nejprůkaznějším dokladu, Pamětní knize farnosti kunštátské, založené roku 1839, je uvedeno:

Horská kaple Navštívení Panny Marie na nejvyšším horském místě na staré výběřčí cestě do Velké Zdobnice byla roku 1831 postavena z kamene jistým dobrodincem a vysvěcena tehdejším administrátorem Leopoldem Ehlerem. Její tehdejší majetek byl kapitál 379 zlatých 52 krejcarů¹⁶.

Přítom však máme doklad o tom, že roku 1821 zde stála „zcela nová kaple“.

Toto svědectví najdeme v knize „Určení délek a šířek více míst panství Rychnov a Černíkovice“. Knihu sepsal piarista Cassian Halaška (Cassian bylo jméno, které přijal při vstupu do piaristického řádu, občanské křestní jméno bylo František Ignác), učenec, který byl mimo jiné v letech 1831-1832 rektorem pražské a v letech 1833-1834 vídeňské univerzity. V roce 1821 prováděl zeměměřičské práce na panství Rychnov n. Kn. a Černíkovice, při čemž využíval tzv. „signálních míst“ z předchozích měření. Jedno z nich se nalézalo také na Kunštátské hoře. Halaška s doprovodem dorazil na místo 6. září 1821 a za pomoci místního revírnicka našel ono signální místo.

Stál jsem tu zaražený, zbavený jakéhokoliv výhledu, koldokola obklopen vysokým lesem, který od dob triangulace generálního štábu vyrostl do výše víc než tři sáhů (jednalo se o vídeňské sáhy, tedy přibližně 190 cm). Protože nedaleko signálního místa byla vybudována zcela nová kaple, vylezl jsem na její nejvyšší bod. Zde jsem již měl výhled přes les a viděl jsem k mému největšímu uspokojení věž černíkovického kostela jakož i zámek, kostel a piaristickou kolej v Rychnově. Velmi obtížný byl výstup na střechu a na těsnou věžičku kaple, která měla tvar lucerny. Musel jsem vynaložit všechny síly a umění, abych tam vynesl a usadil teodolit. Přestože místo pro instalaci teodolitu bylo nebezpečné,

¹⁵ SOA Zámorsk: fond Velkostatek Rychnov nad Kněžnou, kn. č. 5076, inv. č. 6286, Účet farního kostela v Kunštátě (1821-1892).

¹⁶ SOKA Rychnov nad Kněžnou: fond Farní úřad Orlické Záhoří, sign. C – 259, Pamětní kniha farnosti Kunštát (1839-1983), s. 200 originálu, s. 62 překladu.

přece jsem jej brzy uvedl do horizontální polohy a zaměřil signální místo, které bylo na Vyhnanickém vrchu¹⁷.

Z citátu jednak vyplývá, že hrubá stavba kaple byla v tu dobu již hotová, jednak máme její popis, říkající alespoň to, že měla „věžičku ve tvaru lucerny“ a známe též přibližnou výšku, odhadem sedm metrů. Zdá se sice podivné, že mezi dokončením stavby a jejím vysvěcením uplynulo deset let, ale vyloučené to není. Asi o sto let později, roku 1901, byla v Javornici, tedy v kraji přeci jen bohatším než zde v horách, postavena rodinou Rufferových kaple Sedmibolestné Panny Marie. Vysvěcena však byla až o čtyři roky později. Možnost, že by v roce 1821 byla obnovena kaple dřevěná a deset let nato byla vedle ní či místo ní postavena kaple zděná, je opravdu jen teoretická. Lepší bude věřit Účtu farního kostela v Kunštátě, kde je uvedeno, jak bylo citováno již výše, že zde byla

[...] kaple nově vybudovaná z kamene [...] na místo dřevěné kaple, která za dlouhou dobu časem ztrouchnivěla.

A údaj v Pamětní knize farnosti Kunštátské, který její vybudování a vysvěcení klade obojí do roku 1831? Zápis do pamětní knihy prováděl až koncem třicátých let Karel Kinel, který po Leopoldu Ehlerovi nastoupil na faru v Kunštátě roku 1833. Nepamatoval si osobně průběh budování kaple a zřejmě za vybudování považoval její úplné dokončení a vysvěcení.

Skutečnost, že ve dvacátých letech již kaple stála, ačkoliv nebyla vysvěcena, můžeme odvodit z údajů v Eichlerově topografické sbírce, v části věnované panství Rychnov n. Kn.¹⁸ Krátce po roce 1825 rozesílal autor dotazníky farnostem i panstvím. Kněz z Kunštátu v rubrice, tázající se, zda jsou ve farnosti další veřejné kostely a kaple, uvedl krátce – žádné více. Avšak v popisu obcí je u Kunštátu uvedeno – „[...] a nahoře na nejvyšším horském hřbetu se nachází kaple“. Je možné, že úředníci z panství Rychnov n. Kn. uvedli v roce 1826 fakt, že tam kaple stojí, avšak kněz, který si nebyl jistý, zda a kdy bude dokončen její interiér, aby mohla být vysvěcena, ji raději neuvedl. Nakonec právem – v té době to byla zřejmě hrubá stavba, žádná veřejně přístupná kaple.

Zajímavý je pohled do Sommerovy knihy z roku 1836, popisující jednotlivá panství v království Českém. Z Orlických hor tu jsou uvedeny jen dvě kaple – u obce Kunštát (Kronstadt): „Na vrcholu Kunštátského kopce, 555 vídeňských sáhů nad hladinou moře, stojí kaple“ a u obce Hadinec (Ottendorf):

¹⁷ C. HALASCHKA. *Längen- und Breitbestimmung mehrerer Oerter der Herrschaften Reichenau und Czernikowitz durch Dreyeckmessung*. Prag 1822 s. 10-11.

¹⁸ Archiv Národního muzea: fond Eichlerova topografická sbírka G, kt. č. 26, inv. č. 308, panství Rychnov nad Kněžnou.

Nahoře na hřbetu hor v Horním lese, 1/2 hod. severně odtud, stojí kaple, zasvěcená sv. Jáchymovi, od níž máme nádherný rozhled přes kladské hory, královéhradecký a bydžovský kraj až ke Krkonoším a jižně až na Moravu.

Tyto kaple musely být výjimečné či zajímavé svou polohou, protože další, v té době již existující drobné sakrální objekty autor nezachycuje¹⁹. Jen pro úplnost je nutno dodat, že v Schallerově Topografii království českého z roku 1790 není uvedena ani jedna z těchto kaplí na hřebenu hor²⁰, i když tu již v té době obě stály. Dáno je to tím, že Sommerův předchůdce zaznamenává pouze základní údaje, v oblasti církevních staveb jsou jimi především farní a filiální kostely.

V souvislosti s výstavbou zděné kaple na začátku 20. let 19. století vyvstává ještě jedna otázka. Byla postavena na místě staré dřevěné – nebo vedle ní? V roce 2003, ještě před započítím veškerých oprav interiéru, provedl Bohumír Dragoun, ředitel Muzea řemesel, turistiky a zimních sportů v Deštném v O. h., archeologický výzkum této památky. Sonda měla rozměry cca 2,50 x 0,30 m a na ni kolmá 1,30 x 0,30 m, do hloubky šla 60 cm, až na čisté geologické podloží²¹. Třístránková zpráva končí závěrem:

Proto nelze než konstatovat, že v tomto místě s největší pravděpodobností nestála jiná stavba a že stavba zde stojící vznikla nejdříve na konci 18. století, ale spíše ve století 19., čemuž neodporuje ani stavební podoba objektu.

Rozsoudit, zda stavba z roku 1763 stála již na místě dnešní kaple či nikoliv, je tedy opravdu obtížné. Jediná jistota je pouze v tom, že stavba z roku 1868 využila zřejmě alespoň částečně základy kaple z 20. let. Stavební parcela č. 239 v katastrálním území Velká Zdobnice totiž v onom roce 1868 nebyla opravena podle půdorysu nové stavby (ovál o přibližném průměru 7,5 m), ale dodnes zachovává půdorys stavby z 20. let 19. století²². Ing. Jiří Slavík z Národního památkového ústavu v Pardubicích ji charakterizoval jako

[...] půlkruhovou kapli s postranními opěráky a pravouhlou předsíňkou, tedy typ stavby, který známe z prostředí Orlických hor a podhůří poměrně důvěrně.

ZAKONČENÍ

Od roku 1831 máme již o kapli více písemných zpráv. Zápis z Pamětní knihy farnosti Kunštát o jejím vysvěcení již byl citován (pozn. č. 16). K vysvěcení se vztahuje

¹⁹ SOMMER. *Das Königreich Böhmen* s. 255 (Kunštát), s. 272 (Hadinec – Ottendorf).

²⁰ J. SCHALLER. *Topographie des Königreichs Böhmen – Königgrätzer Kreis, díl V. Prag und Wien 1790 s. 197* (Kunštát), s. 204 (Hadinec – Ottendorf).

²¹ B. DRAGOUN. *Archeologický výzkum Kunštátské kaple, Nálezová zpráva Muzea a galerie Orlických hor. Rychnov nad Kněžnou* [br.r].

²² Národní archiv Praha: fond Reambulované mapy, kraj Hradec Králové, inv. č. 482, Velká Zdobnice.

i dopis Konzistoře biskupství v Hradci Králové z 19. září 1831²³. Větší část dopisu se týká finančních otázek (kaple měla v té době jmění 122 zlatých), důležitá je však poznámka, připsaná 7. října 1831 – „Vysvěcení Kunštátské kaple v lese na kopci se povoluje“.

V roce 1833 se poprvé v účtech kunštátské farnosti objevila vedle farního kostela i Kunštátská kaple. U pozn. č. 15 byl již citován zápis z této účetní knihy, týkající se stavby zděné kaple na místě ztrouchnivělé dřevěné. Současně se zde dozvídáme, že jmění kaple v roce 1833 činilo 370 zlatých a 53,75 krejcarů vídeňské měny. Větší část (205 zl.) složili kunštátští občané na obnovu a údržbu kaple již dříve, dalších 100 zl. věnovali manželé Köhlerovi při prodeji čp. 55 a jak bylo tehdy obvyklé, jmění kaple se zhodnocovalo tím, že peníze byly půjčovány na 5% úrok. V roce 1833 činily úroky 53,75 zl. Majetek kaple se v roce 1833 skládal z hotovosti 144 zl. a 23,75 kr., uložené v kostelní pokladně (na místě zabezpečeném proti požáru a pod trojí uzávěrou) a z nadačního a dotačního kapitálu 225 zl. Za vedení účtu se zaplatilo 1 zl. 30 kr.

Další zprávu, a to dosti podrobnou, máme z roku 1838. Ve výtahu z popisu všech kaplí a soch, nacházejících se v obvodu kostela v Kunštátě²⁴ jsou první podrobné údaje o Kunštátské kapli. Dozvídáme se tu, že se jedná o „Geschlossene Beth-Kapelle“ – tzv. prostorovou kapli. Naproti tomu v „Offene Feldweg-Kapelle“ – tzv. výklenkové kapli byla chráněna stříškou jen socha či obraz. Dále tu je uvedeno, že je vystavěna z kamene, odpovídá důstojnosti tohoto objektu a vyjadřuje zbožnost kunštátských občanů. Je známa pod názvem „Kunštátská horská kaple“ a nachází se v dobrém stavu. Leží u staré, dnes nepoužívané cesty do Velké Zdobnice a stojí na vrchnostenském pozemku. Jejím zakladateli jsou občané Kunštátu a na údržbu je založen fond, který má jmění 401 zlatých a 22,75 krejcarů vídeňské měny.

Zjistit, kdy a zda se konaly v Kunštátské kapli služby Boží, není pro nedostatek pramenů možné. Zdá se totiž, že mše se povolovaly jednorázově, při konkrétní události. Svědčí o tom dokumenty z let 1763, 1766 a 1831. Situace se nezměnila ani po vysvěcení kaple v roce 1831. O bohoslužbách ve farnosti kunštátské jsme dnes informováni až od roku 1844, a tak víme, že se ke Kunštátské kapli vedla procesí v letech 1845, 1848, 1850 a v roce 1851 pak výroční²⁵. Ke kapli se tehdy chodovalo v neděli odpoledne, buď přímo 2.07. (svátek Navštívení Panny Marie), pokud tento den připadl na neděli, nebo hned následující neděli po svátku. Neznamená to ale, že se procesí ke kapli konala jen zřídka. Je pravděpodobné, že se věřící vypravovali

²³ Farní úřad Rokytnice v Orlických horách: fond Farní úřad Orlické Záhoří, sign. III/2/1, Povolení ke zřízení a vysvěcení nových soch, obrazů, kaplí a k jejich opravám.

²⁴ SOA Zámorsk: Velkostatek Rychnov n. Kn., kt. č. 329, inv. č. 1416, sign. II/10, Farní kostel Kunštát – zádušní les, opravy budov, prodeje a směny pozemků atd. (1874-1903).

²⁵ Farní úřad Rokytnice v O. h.: fond Farní úřad Orlické Záhoří, sign. II/2b/4, Funkční kniha (1844-1857).

ke kapli bez kněze, jen s předříkávačem, to se však z evidence služeb Božích, které sloužil duchovní, nedozvíme.

Přestože nově vybudovaná Kunštátská kaple měla v době svého vysvěcení roku 1831 již uváděný kapitál 370 zlatých 23,75 krejcarů, nebyl zřejmě zájem je na údržbu ve větší míře čerpat. V roce 1838 je v již citovaném výtahu z popisu kaplí a soch v obvodu farního kostela v Kunštátě (pozn. č. 24) uveden kapitál kaple 401 zl. a 22,75 kr. a v Pamětní knize farnosti Velká Zdobnice je zapsáno, že v létě 1868 měla kaple kapitál 391 zlatých. Na běžné opravy to sice mohlo stačit, pro potřebu větších oprav to však byla částka malá. Nejpravděpodobnější důvod zanedbávání údržby kaple však byla asi její odlehlost a obtížná doprava materiálu k ní. Svou roli jistě sehrálo i vybudování kaple Navštívení Panny Marie v Černé Vodě roku 1850, po němž poutě z Kunštátu na hřeben hor prakticky ustaly (až do nového vysvěcení kaple v roce 1869).

A tak se můžeme o této době dočíst v kunštátské farní kronice:

Tato kaple byla pro svou odlehlost vydána na pospas nepříznivému počasí a v roce 1860 byla pouhou ruinou. Proto pan farář z Velké Zdobnice Alois Nyvelt si vzal za úkol kapli opět vybudovat. Později dostal povolení její zbytky odstranit. Stalo se tak za účinné pomoci majitele rychnovského fideikomisu P. T. hraběte Jana Kolowrata-Krakovského. Na opravu kaple byly konány sbírky. Vše si vyžádalo velkou námahu, ale v roce 1869 byla kaple již pod střechou. Na svátek Panny Marie tedy mohl P. T. pan biskupský vikář Karel Novák z Rychnova kapli vysvětit. Zvláštní ordinariátní licence povolila zde sloužit mši svatou²⁶.

PŘÍLOHA

Na závěr první části pojednání o historii Kunštátské kaple bude dobré citovat z Farní kroniky ve Zdobnici²⁷ vše, co je uvedeno o obnově kaple v letech 1868-1869:

Hrubá stavba horské kaple Navštívení Panny Marie – 1868

V tomto létě farář Alois Nyvelt převzal na sebe starost o stavbu zničené horské kaple Navštívení Panny Marie mezi Zdobnicí a Kunštátem, a to na žádost dobrodince obce hraběte Jana K. Kolowrata – Krakovského. Urozený hrabě daroval k tomu všechnen stavební materiál a jelikož kaple měla kapitál 391 zlatých, daroval také ještě 100 zl. na stavbu a 150 zl. na vnitřní zařízení. Pro faráře to byl velmi krásný úkol, zvláště když bylo bezplatně přivezeno 3000 cihel z cihelny Lokot Gruber v Rychnově n. Kn., všechny ruční a povoznické práce byly prováděny dobrovolně a nikoho nebylo potřeba nutit. Obce Velká Zdobnice,

²⁶ SOkA Rychnov nad Kněžnou: fond Farní úřad Orlické Záhoří, sign. C – 259, Pamětní kniha farnosti Kunštát (1839-1983), s. 200 originálu, s. 62 překladu.

²⁷ SOkA Rychnov nad Kněžnou: fond Farní úřad Zdobnice, sign. C – 784, Kronika fary církve římskokatolické Zdobnice (kopie), s. 101-103 (přeložil Jan Hégr).

Kačerov a Kunčina Ves vykonaly hlavní práce. Obyvatelé Kunštátu přivezli z Pruska vápno, které stálo přibližně 100 zl. Zedníci a tesaři byli z Rychnova a okolí. Největším štěstím bylo horké a suché léto. Jinak by nemohla být hrubá stavba dokončena.

A další:

Vysvěcení horské kaple roku 1869 12. září na svátek Jména Marie

Vnitřní úpravy kaple byly provedeny v létě 1869. Stará socha Panny Marie bolestné, která nese chronogram «SaLVe MarIa DoLorosa Te SaLUtat serVUs» (buď zdráva, Maria Bolestná, zdraví tě služebník – pozn. autorů) byla postavena na podezdívku ve výklenku na pravé straně a štafírována (opravena, nabarvena, případně zčásti pozlácena – pozn. autorů). Na jejím dřívějším místě byl zřízen oltář s novým obrazem Navštívení Panny Marie, namalovaný v Kutné Hoře Františkem Vysekalem, který stál jen 30 zl. Když byla kaple uvnitř uklizena, upravena a jednoduše vymalována, přiblížil se den jejího vysvěcení.

Velká byla radost, velké nadšení v kolatuře. Výstřely z hmoždířů ohlašovaly v předvečer slavnosti celému okolí radostnou událost. Okolo 40 družiček se sešlo ke slavnostní mši u hlavního oltáře se svíci v rukou, aby po jejím skončení vyneslo v procesí obraz, ozdobený nádherným věncem. Důstojný vikář Karel Novák z Vamberka, pro nějž pan farář dojel již 11. (září), přijel v 9 hodin ráno s panem farářem z Kačerova Antonínem Suchánkem nahoru, až pod Polní kříž (stál poblíž kóty, označené dnes na mapách «U bílé skály», lidově «Na Weissbergu», v místech, kde dnes začíná poslední prudké stoupání žlutě značené cesty k Pěticestí – pozn. autorů) a farář (zřejmě zdobnický) s teologem Vincencem Schmiedem z Kunčiny Vsi vedl procesí. Spojené kapely z Kačerova a Zdobnice tvořily doprovod. Na cestě pod Polním křížem se pan vikář a farář z Kačerova připojili k procesí a šli radostně až nahoru., kde již čekalo procesí z Kunštátu s panem farářem Johannem Kaskem. Celý kopec se hemžil lidmi, sešlo se tu okolo 6000 věřících. Ihned začalo svěcení a po něm vystoupil kunštátský farář na kazatelnu, vybudovanou na volném prostranství a z výšky kázal o Marii a děkoval všem dobrodincům. Pak byla panem vikářem sloužena slavnostní mše, první v této horské výšce! Při ní učitel z Velké Zdobnice Josef Kleinwächter s oběma kapelami provedl zcela novou zpívanou mši, kterou si opatřil v Innsbrucku. Po *Te Deum laudamus* jsme se vrátili domů, každý do své obce.

Za všechnu námahu a tělesné i duševní oběti byl farář bohatě odměněn a při první slavnostní mši proudily z jeho očí slzy díky. Pan hrabě, který byl očekáván, nemohl přijít. Jeho zástupcem byl nadlesní Anton Kasel. Za zmínku ještě stojí, že v tento den bylo z hmoždířů vystřeleno střelného prachu za 25 zl.

Přestože v té době patřila kaple stále do farnosti Kunštát, začali rokem 1868 o ni pečovat zdobničtí. Trvalo však až do roku 1904, než se ji podařilo do zdobnické farnosti převést i úředně.

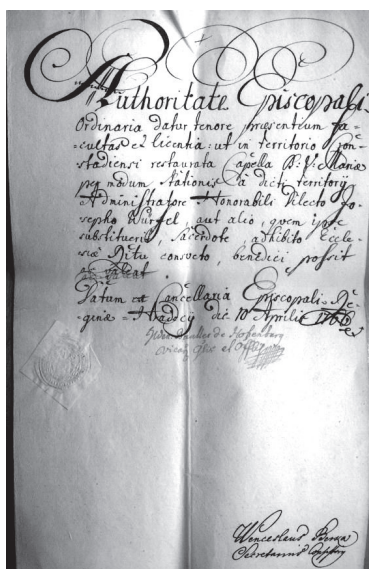
*Fot. 1. Kunštátská kaple ve dvacátých letech 20. století.
(Pohlednice z r. 1930, soukromý archiv ing. Jiřího Slavíka)*

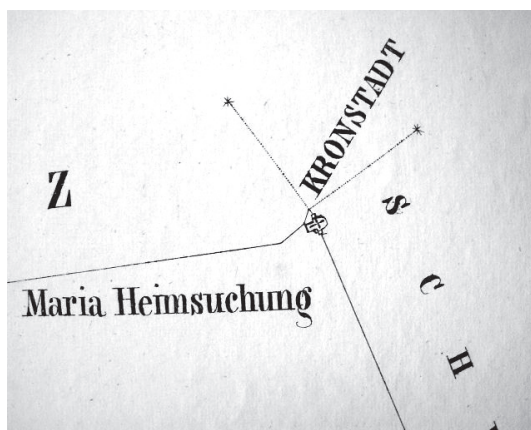
Fot. 2. Kunštátská kaple v roce 2004. Foto J. Hégr

Fot. 3. Pieta z Kunštátské kaple (dnes ve zdobnickém kostele). Foto J. Hégr

Fot. 4. Dopis z biskupství, povolující vysvěcení kaple roku 1766 (viz pozn. č. 14)

Fot. 5. Mapa z roku 1840, zachycující půdorys kaple (viz pozn. č. 22)

Poděkování:

Autoři děkují za všestrannou a ochotnou pomoc paní Ph. D. Mgr. Janě Oppeltové.

KUNŠTACKA KAPLICA NAWIEDZENIA PANNY MARIÍ

Streszczenie

Kaplica pod tym wezwaniem stoi między dwoma niewydatnymi wierzchołkami Kunštátskéj hory (1035 m n.p.m.) na południowy wschód od Kunštátu, obecnie części czeskiego miasteczka Orlické Záhoří. Znajdując się na odsłoniętej części głównego grzbietu Gór Orlickich, jest dobrze widziana z doliny granicznej Dzikiej Orlicy, a stąd – często odwiedzana i przez polskich turystów. Do niedawna brakowało o niej historycznych opracowań, stąd kompleksowych badań archiwalnych podjęli się Jan Hégr (1942-2006) i Věra Slavíková. Pierwsze kroki w tym zakresie podjął w latach 50. XX w. Jaroslav Helfert, jako że jedyna większa wzmianka o kaplicy pochodziła z książki z 1888 r. Mówiła ona o jej budowie w 1671 r. i przebudowie w 1869 r. do obecnego kształtu. Informację o genezie powstania zamieszcza list zdobnickiego proboszcza Jindřicha Jakubičky z 1898 r. Według niej do wsi Zdobnice przybyli po 1577 r. tyrolscy katolicy drwale z Karkonoszy dla wyřębu lasów na potrzeby kutnohorskich mincerzy. W okolicy założyli swoje osady, a dla zaspokojenia religijnych potrzeb wybudowali na grzbiecie kaplicę. W latach 1786-1789 wybudowano farę w Velké Zdobnici, stąd górska świątynia przestała być potrzebna i podupadła. W 1860 r. była ona już zrujnowana, ale dzięki hr. Janowi Kolowrat-Krakowskiemu została odbudowana jako kamienna. Autorzy analizują kolejne zapisy archiwalne, przyjmując, że właściwa jest datacja na 1869 r. i stawiają własną hipotezę co do genezy kaplicy. Uznali oni położenie jej za zbyt odległe od miejscowości, by mogła ona pełnić normalne funkcje religijne. Poparli więc własnymi argumentami niepublikowane twierdzenie Václava Matouša, iż na początku w tym miejscu – gdzie ścieżka ze Zdobnic do Kunštátu przekraczała grzbiet w trudnych warunkach – religijni Tyrolczycy powiesili na drzewie obrazek, zapewne z wizerunkiem Panny Marii. Miał on chronić przed niebezpieczeństwami na tej trasie i być wyrazem podziękowania za już przebyty jej odcinek. Po przeniesieniu się drwali w inne rejony, postawili oni tu drewnianą kapliczkę, kilkakrotnie zastępowaną nowszymi. Taką lokalizację obiektów kultu autorzy wykazali w siedmiu innych miejscach Gór Orlickich. Po 1945 r. kunsztacka kapliczka uległa dewastacji, potem była odnawiana i ostatecznie restaurowana w 2004 r. W następnym roku 18 czerwca poświęcił ją bp Dominik Duk.

Tłum. Krzysztof R. Mazurski

Słowa kluczowe: kaplica Nawiedzenia Panny Marii, Góry Orlickie, Kunštát.

Key words: chapel of St. Mary, Orlické Mountains, Kunštát.